

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

M 2 1 2 5 1 1 1 1

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 1 ≡

Obča zgodovina

Petek, 27. avgust 2021 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**.

Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 2 prazni.

Barvna priloga ima 4 strani (17–20).

Etnične, družbene in gospodarske spremembe

1. Iz nekdanje poznoantične in germanske plemenske družbene ureditve se je v zgodnjem srednjem veku razvila nova družbena ureditev, imenovana fevdalizem.

V družbi, ki je nastala med 6. in 7. stoletjem, se je življenje organiziralo okrog zemlje, ki je prebivalce hranila. Tlačan je bil tisti, od katerega so zahtevali stabilnost; ostati je moral na posesti. /.../ Kajti če mu je bilo na eni strani prepovedano zapuščati zemljo, je vedel, da bo dobil svoj delež žetve. Z drugimi besedami: fevdalni gospod posestva ga ni mogel izgnati, prav tako kakor je tlačan ni mogel pobrisati s posestva. Ta intimna povezanost človeka in zemlje, na kateri je živel, je bila bistvo tlačanstva, kajti sicer je imel tlačan vse pravice svobodnega človeka.

(Vir: Pernoud, R., 2003: Nehajmo že s tem srednjim vekom, str. 93. Družina. Ljubljana)

- 1.1. Navedite obveznosti, ki so jih imeli podložniki do fevdalnega, zemljiškega gospoda.
- 1.2. Primerjajte položaj podložnikov s položajem sužnjev v starem Egiptu.
- 1.3. Pojasnite, katera mestna pravica je omogočila podložnikom, da so se znebili osebne odvisnosti od zemljiškega gospoda.

(3 točke)

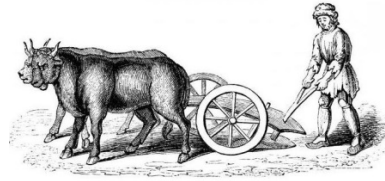
2. Zemljiško gospostvo je bilo vojaška, upravna, politična in gospodarska enota. Pojasnite, kako je bilo zemljiško gospostvo gospodarsko samozadostno in samooskrbno.

(1 točka)

3. Visoki srednji vek so zaznamovale številne izboljšave v kmetijstvu.

3.1. Navedite izboljšave v kmetijstvu, ki so vplivale na večjo pridelavo hrane.

Slika 1: Delo na polju

(Vir: <https://sl.puntomariner.com/scientific-discoveries-and-inventions-in/>. Pridobljeno: 10. 10. 2019.)

3.2. Opišite, kakšno vlogo so imeli pri širjenju teh novosti samostani.

3.3. Kmetijstvo je ponovno močno napredovalo v 18. stoletju. Pojasnite, kako je bil viden napredek kmetijstva v Angliji.

(3 točke)

4. Srednjeveška mesta so bila s posebnimi pravicami zaščitena pred tujo konkurenco. Za zaščito interesov so se povezovali tudi obrtniki iste stroke.

Cehovski red lončarskega reda na Ptuju iz leta 1577

Člen 3: Če pomočnika prizadene bolezen in postane reven ter nima lastnega premoženja niti toliko, da bi se lahko preživel, naj mu bratovščina odobri denarno pomoč. Kakor hitro pa pomočnik ozdravi, naj z delom od svojega zaslužka bratovščini vrne posojeni denar.

(Vir: Kos, D., 1998: Kdor z mestom ne trpi, naj se z mestom ne krepi, str. 120. Ministrstvo za kulturo, Uprava Republike Slovenije za kulturno dediščino. Ljubljana)

4.1. Kako so bili po hierarhični lestvici razvrščeni obrtniški delavci znotraj ceha?

4.2. Pojasnite, katere so bile pozitivne lastnosti cehov.

(2 točki)

5. Trgovina je doživela razmah v poznem srednjem veku. Pri reševanju si pomagajte s sliko 3 v barvni prilogi.

5.1. Katera trgovska območja so se oblikovala v Evropi?

5.2. Pojasnite težave, na katere so naleteli trgovci pri opravljanju svoje dejavnosti.

5.3. Trgovci, ki so zaslužili dovolj denarja, so ga vlagali v proizvodnjo. Pojavilo se je založništvo, ki ni več potekalo po strogih cehovskih pravilih. Opišite značilnosti take oblike proizvodnje.

(3 točke)

6. Gospodarski razvoj je povzročil številne družbene in kulturne spremembe.

Povežite v pravilne pare humanistične in renesančne znanstvenike, umetnike in izumitelje ter njihova dela tako, da na črto v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ valjasta kartografska projekcija	A Erazem Rotterdamski
_____ O delovanju človeškega telesa	B Sandro Botticelli
_____ Štirje apostoli	C Albrecht Dürer
_____ Zakon o gibanju planetov	D Gerhard Mercator
_____ Hvalnica norosti	E Johannes Kepler
_____ Rojstvo Venere	F Andreas Vesalius

(3 točke)

7. Na spremenjen pogled na svet in posameznika v njem so vplivala tudi geografska odkritja.

Pojasnite, kakšno je bilo geografsko védenje Evropejcev o svetu v srednjem veku.

(1 točka)

9. Zaradi številnih cerkvenih zlorab, med drugimi tudi prodaje odpustkov, se je v 16. stoletju razvilo novo versko in družbenopolitično gibanje, ki je bilo odsev krize Rimokatoliške cerkve in fevdalnega reda.

Teze Martina Luthra

7. Bog ne odpusti krivde nikomur, ki se ponižno ne podvrže njegovemu namestniku, to je spovedniku.

36. Vsak kristjan, ki občuti resnično kesanje, prejme popolno odpuščanje od kazni in krivde tudi brez nakupa odpustkov.

43. Prav tako jih je treba poučiti, da tisti, ki daje ubogim in pomaga potrebnim, stori bolje, kakor če bi si kupil odpustek /.../.

46. Poleg tega je treba odpustke kupovati samo z odvečnim denarjem /.../.

(Vir: 2000 let krščanstva. Ilustrirana zgodovina Cerkve v barvah, str. 433–435. Založba Mihelač. Ljubljana, 1991)

- 9.1. Kako imenujemo gibanje, ki je opozarjalo na nepravilnosti Cerkve in duhovščine?

- 9.2. Kdaj, po Luthrovem mnenju, človek dobi od Boga popolno odpuščanje?

- 9.3. Pojasnite, zakaj so številni severnonemški knezi podprli Luthrove ideje.

(3 točke)

10. Za prenovo Rimokatoliške cerkve so si močno prizadevali na koncilu v Tridentu.

Navedite določila Tridentinskega koncila.

(1 točka)

Vzpon meščanstva in uveljavitev parlamentarizma

11. V času razsvetljenstva se je spremenil pogled na družbo in vlogo posameznika v njej. Uveljavljena teorija o vlogi vladarja je bila postavljena na glavo.

Rousseau v svojem delu Družbena pogodba

Do razpada države pa lahko pride na dva načina. Prvič, kadar vladar ne upravlja več države v skladu z zakoni in si prisvoji suvereno oblast. [...] Tako je v tistem trenutku, ko si vladar prilasti suverenost, družbena pogodba prelomljena in vsi navadni državljani, ki so se pravno vrnili k prirodni svobodi, so prisiljeni, ne pa tudi obvezani, da se ji pokorijo.

(Vir: Rousseau, J. J., 2017: Družbena pogodba; Razprava o izvoru in temeljih neenakosti med ljudmi, str. 18 in 26. Krtina. Ljubljana)

- 11.1. Opišite, kako so razsvetljenci »postavili na glavo« uveljavljeno teorijo o vladarjevi vlogi.

- 11.2. Kako je Rousseau opredelil družbeno pogodbo?

- 11.3. Pojasnite, kakšne bi lahko bile posledice nespoštovanja družbene pogodbe.

(3 točke)

12. Ameriške kolonije so se uprle zahtevam angleške vlade po nenehnem povečevanju davkov.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Velika Britanija je dosegla zmago v sedemtedenski vojni nad Francozi zaradi pomoči kolonistov.
- B Kolonisti so v zameno za nižje davke zahtevali svojega predstavnika v angleškem parlamentu.
- C Nemiri med kolonisti in Angleži so dosegli vrh z bostonsko čajanko.
- D Ameriške kolonije so leta 1787 naslovile pritožbo na francoskega kralja.
- E Po incidentu v bostonskem pristanišču je angleška vlada poslala dodatne čete proti Novi Angliji.
- F Po prvih spopadih so Američani oblikovali kontinentalno vojsko.

(3 točke)

13. V času ameriške in francoske revolucije so bili vzpostavljeni elementi ustavnosti.

Ustava Združenih držav Amerike

Člen 1: Vsa zakonodajna oblast, kar je tu zapisane, je prepuščena kongresu Združenih držav, sestavljenemu iz senata in doma poslancev.

Člen 2: Dom poslancev sestavljajo člani, ki jih vsaki dve leti izbere ljudstvo posameznih držav. /.../

Člen 3: Senat Združenih držav bo sestavljen iz dveh senatorjev za vsako zvezno državo, a vsak senator ima po en glas. /.../

Člen 7: /.../ Vsak sklep, ki sta ga izglasovala dom poslancev in senat, mora – preden postane zakon – pregledati predsednik Združenih držav. Če se strinja z njim, naj ga podpiše, če ne, naj ga vrne z ugovori tistemu domu, v katerem je predlog vzniknil.

(Vir: Cvirn, J., Studen, A., 2012: Zgodovina 3, str. 15. DZS. Ljubljana)

Prva ustava v tem revolucionarnem obdobju je bila sprejeta leta 1791 in je bila rezultat političnega kompromisa med kraljem in meščanstvom, vendar je bila njena vrednost predvsem v tem, da je bila postavljena nad vladarja (in druge organe oblasti), ki so morali ravnati v skladu z njo. V revolucionarnem obdobju je Francija sprejela še vrsto ustav, ki so odsevale potek revolucije.

(Vir: Lešnik, A., 2000: Od despotizma k demokraciji, str. 89. Modrijan. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbrano ustavo.

A AMERIŠKA USTAVA IZ 1787

B FRANCOSKA USTAVA IZ 1791

S pomočjo besedil v obliki krajšega razmišljanja opišite ustavo, pri čemer upoštevajte: kakšno državno ureditev so uvedli po njenem sprejetju, po kateri deklaraciji se je ustava zgledovala, kako je opredeljevala vlogo zakonodajne veje oblasti, katera razsvetljenska načela so zapisana v ustavi in kakšen je dandanes pomen te ustave.

(5 točk)

16. Napoleon si je želel pokoriti Evropo, zato se je po zasedbi cesarskega prestola usmeril v graditev imperija. Pri reševanju si pomagajte s sliko 5 v barvni prilogi.

16.1. Naštejte štiri od Francije odvisne države.

16.2. Pojasnite, zakaj je bilo leto 1812 za Napoleona prelomno.

(2 točki)

17. Po Napoleonovih neuspehih se je okrepila koalicija, ki si je za končni cilj zadala poraziti Napoleona. Pri reševanju si pomagajte s sliko 5 v barvni prilogi.

Katerega leta in v kateri bitki je bil Napoleon dokončno poražen?

(1 točka)

18. Napoleon je med svojo vladavino uvedel številne ukrepe na politično-upravnem, vojaškem, gospodarskem in verskem področju.

Na črte pred opisi v levem stolpcu vpišite ustrezno črko pred pojmom iz desnega stolpca.

_____ konkordat	A politično-upravni ukrep
_____ preskrbovalno-logistični sistem	B verski ukrep
_____ celinska zapora	C vojaški ukrep
_____ Civilni zakonik	D gospodarski ukrep

(2 točki)

19. Leta 1814 so se države zmagovalke nad Napoleonom zbrale na Dunaju, ki je za več kot pol leta postalo politično in kulturno središče Evrope. Pri reševanju si pomagajte s sliko 6 v barvni prilogi.

19.1. Zakaj so se države zmagovalke zbrale na dunajskem kongresu?

19.2. Pojasnite, kako se je ozemeljsko povečala država gostiteljica kongresa.

(2 točki)

20. Za zagotovitev trajnega miru se je oblikovala politična in vojaška zveza, Sveta aliansa. Njeni predstavniki so se zbirali na kongresih.

Ko je bila bruhnila vstaja v kraljestvu obeh Sicilij, se je sešel kongres v Opavi. »Visoki zvezani suvereni« so se takoj načeloma izrekli, da je po blazni sekti zasnovana in po nezvestih vojakih izvedena revolucija, kakor tudi iz nje izhajajoči prevrat postavnih razmer, na katerih mesto je stopila gola anarhija, v nasprotju z načeli, katera so visoki vladarji že tolikokrat in glasno objavili, to je z načeli reda, pravice, npravnosti in sploh prave blaginje narodov. Istotako so »zvezani monarhi« soglasno bili mnenja, da je revolucija v Neapolju nevarna javni varnosti v drugi Italiji in z vzdrževanjem miru po Evropi nezdržljiva. Sklenili so torej, da je vse, kar se je na Neapoljskem pripetilo, zopet odstraniti, če ne izlepa, pa izgrda.

(Vir: Tavčar, I., 1995: Zbrano delo, Peta knjiga–Izza kongresa, str. 10. DZS. Ljubljana)

20.1. Zakaj so se predstavniki velesil zbrali na kongresu v Opavi?

20.2. Utemeljite, zakaj so »visoki zvezani suvereni« s silo zatirali prebujanje nacionalnih in liberalnih čustev.

(2 točki)

21. V 19. stoletju so na družbeni, politični in gospodarski red evropskih držav vplivale tri velike ideologije. Katere ideologije so zaznamovale to obdobje? Obkrožite črko pred pravilno rešitvijo.

- A Konservativizem, komunizem, kapitalizem.
- B Liberalizem, socializem, nacionalizem.
- C Socializem, liberalizem, konservativizem.

(1 točka)

22. Vodilno politično vlogo je po dunajskem kongresu v Avstrijskem cesarstvu prevzel ministrski predsednik Klemens Wenzel von Metternich.

Friedrich Gentz, Metternichov tajnik, je takole pisal leta 1819 Adamu Müllerju:
Ostane pri mojem načelu: »Da se prepreči zloraba tiska ... naj se /.../ ne tiska prav nič.
Punktum.« To načelo kot pravilo, s skrajno redkimi izjemami, ki naj bi o njih odločalo sodišče priznanih avtoritet, bi nas v najkrajšem možnem času pripeljalo nazaj k bogu in resnici.

(Vir: Hobsbawm, E., 2010: Čas revolucije: Evropa 1789–1848, str. 274–275. Sophia. Ljubljana)

22.1. Navedite značilnosti Metternichove ureditve.

22.2. Pojasnite, kaj se je zgodilo z Metternichom med revolucijo leta 1848.

(2 točki)

23. Britanske oblasti so se po letu 1815 morale odzvati na družbene spremembe, ki so bile posledica industrializacije in urbanizacije.

23.1. Naštejte dve reformi, ki jih je uvedla angleška vlada v tem obdobju.

23.2. Pojasnite, ali so bili nagnjeni k reformam tudi v avtorski Rusiji.

(2 točki)

